

LOKALNA
**GRUPA
DZIAŁANIA
ZALEW
ZEGRZYŃSKI**

lokalna
grupa
działania
AKTYWNI RAZEM

GAL Alto Casertano

Międzynarodowy Projekt Współpracy **ANCHOR „Dziedzictwo dla Przyszłości”**

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2022 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Publikacja opracowana przez Lokalną Grupę Działania Wspólny Trakt.

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Międzynarodowy projekt pt. „Dziedzictwo dla przyszłości ANCHOR” prowadzony był w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Poddziałanie 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania). Z założeniem tego projektu jest integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców na rzecz wykorzystania potencjału grup defaworyzowanych oraz rozwoju i zachowania dziedzictwa kulturowego obszarów lokalnych grup działania, które uczestniczyły w projekcie. Działania te koordynowane są przez Lokalną Grupę Działania Zalew Zegrzyński a partnerami projektu są LGD Aktywni Razem z siedzibą w Gąbinie, LGD Wspólny Trakt z Kowali-Stępociny oraz LGD Consorzio Alto Casertano z Piedimonte Matese we Włoszech.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Zalew Zegrzyński powstało w efekcie zmian w nazwie i statucie istniejącej Lokalnej Grupy Rybackiej Zalew Zegrzyński, zarejestrowanej w KRS w dniu 19 lutego 2010 roku. LGD Zalew Zegrzyński obejmuje swoją działalnością obszar 7 gmin zlokalizowanych w centrum Mazowsza, wokół Jeziora Zegrzyńskiego. Są to: Jabłonna, Nieporęt, Serock, Wieliszew - w powiecie legionowskim, Dąbrówka, Radzymin - w powiecie wotomińskim, Somianka - w powiecie wyszkowskim. Jest to obszar położony w widłach Bugu, Narwi i Wisły, graniczący z Warszawą i stanowiący w większości część jej obszaru metropolitalnego. Powierzchnia tego obszaru wynosi 733 km².

Obszar LGD przecinają ważne szlaki komunikacyjne takie jak: międzynarodowa droga E-67 Warszawa – Kowno (w Polsce droga nr 8), drogi krajowe - nr 61 Warszawa – Augustów i nr 62 Strzelno – Włocławek – Płock – Wyszaków oraz linia kolejowa Warszawa – Gdańsk. Środkowo-wschodnią część obszaru przecina lokalna linia kolejowa Legionowo – Radzymin – Tłuszcz.

**LGD
ZALEW
ZEGRZYŃSKI**

Walory przyrodnicze obszaru LGD

Teren objęty LSR ma charakter nizinny, ale jest dość urozmaicony dzięki dolinom przecinających go rzek charakterystycznym wydmom polodowcowym. Charakterystyczną jego cechą jest bardzo znaczący, unikalny na Mazowszu, udział wód w jego powierzchni. Wynika on z faktu, że przez obszar LGD przepływają aż trzy z czterech największych rzek Polski: Wisła, Narew i Bug. Wody dwóch ostatnich zostały w 1963 roku spiętrzone zaporą w Dębem, tworząc Jezioro Żegrzyńskie. Sieć hydrograficzną tworzą ponadto: Kanał Żerański (wybudowany w miejscu dawnego Kanału Królewskiego i rzeki Długiej), łączący szlaki żeglugowe rzek Wisły i Narwi, kanały: Bródnowski (dawna rzeka Brodnia), Wieliszewski i Komornicki oraz mniejsze ciek: Rządza, Czarna, Klusówka i małe zbiorniki wodne będące w większości pozostałościami dawnych koryt rzecznych – jeziora: Klucz, Góra, Olszewskie, Drążewo, Wieliszewskie, Kwietniówka, Przerwaniec, Parów Koński oraz stare koryto Bugu.

O walorach przyrodniczych i krajobrazowych obszaru LGD świadczy objęcie znacznej jego części ochroną prawną. Na formy tej ochrony składają się: Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu, 9 obszarów Natura 2000: Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Nadbużańska, Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Środkowej Wisły, Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Dolnego Bugu, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Puszcza Biała, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Łęgi Czarnej Strugi, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Forty Modlińskie, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Krogulec, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Kampinoska Dolina Wisły, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Świetliste dąbrowy i grądy w Jabłonie. O atrakcyjności przyrodniczej obszaru stanowi też utworzenie na nim aż 10 rezerwatów przyrody. Są to: rezerwat leśny Wąwóz Szaniawskiego, rezerwat leśny Żegrze, rezerwat leśny Jabłonna, rezerwat leśny Łęgi Czarnej Strugi, rezerwat

leśny Bukowiec Jabłonowski, rezerwat florystyczny Wieliszewskie Łęgi (najbogatsze stanowisko storczyków w województwie), rezerwat leśny Puszcza Słupecka, rezerwat leśny Jadwisin, rezerваты ornitologiczne na Wiśle: Ławice Kiełpińskie i Kępy Kazuńskie. Liczne są także pomniki przyrody, głównie drzewa i ich skupiska oraz głązy narzutowe.

Walory historyczne i kulturowe obszaru LGD

Obszar objęty LSR ma bardzo długą historię osadnictwa. Najstarsze ślady osadnictwa można odnaleźć w okolicach miejscowości Krubin i pochodzą ze schyłkowych faz paleolitu. Związane są z tzw. kulturą świderską. Niedaleko, bo we wsi Komornica znajduje się eponimiczne stanowisko mezolitycznej kultury komornickiej. Wokół licznych cieków wodnych kształtowało się osadnictwo z innych epok. Na szczególną uwagę zasługują ślady kultury grobów kloszowych z wczesnej epoki żelaza, kultury przeworskiej z przełomu er oraz jedna z najwcześniejszych stanowisk na których rejestrowane są ślady kultury słowiańskiej. W średniowieczu znaczna część obszaru należała do biskupów płockich i książąt mazowieckich. Później część ziem stopniowo przechodziła w ręce rodów magnackich, m.in. Poniatowskich, Potockich, Radziwiłłów, Krasińskich. Okresem historycznym, który najdobitniej zaznaczył się w świadomości mieszkańców obszaru i żyjącym w niej do dziś, jest okres odzyskiwania i utrwalania, po 123 latach rozbiorów, niepodległości przez Państwo Polskie – od utworzenia przez Józefa Piłsudskiego Legionów po wojnę obronną 1939 roku. Ważnym wydarzeniem okresu międzywojennego było powstanie na terenie gminy Jabłonna, wokół koszar legionowych, nowego (z czasem samodzielnego) organizmu miejskiego – Legionowa. W okolicach Radzymina i Nieporętu toczyły się zaś działania wojenne Bitwy Warszawskiej w sierpniu 1920 roku, kiedy to armia polska zatrzymała u bram Warszawy bolszewicką Armię Czerwoną. Lata okupacji hitlerowskiej poskutkowały ogromnymi zniszczeniami i eksterminacją miejscowej ludności żydowskiej. W Legionowie i Radzyminie zlokalizowane były getta, z których wy-

wieziono mieszkających tam Żydów do obozu zagłady w Treblince, a w Izabelinie, gmina Nieporęt wymordowano podczas masowych egzekucji ok. 200 żydowskich pracowników przymusowych.

Świadectwem burzliwej historii i wojskowych działań są zabytki militarne takie jak: forty w Beniaminowie, Zegrzu, Dębem, Janówku, Pomiechówku i Modlinie. Obszar zachował też znaczącą ilość obiektów, które świadczą o bogactwie jego kultury. Są to m.in.: grodzisko wczesnośredniowieczne i późniejszy, średniowieczny zespół urbanistyczny w Serocku oraz znajdujący się tam późnogotycki kościół parafialny, zespół pałacowo-parkowy Poniatowskich w Jabłonie, kościół pw. NMP Niepokalanego Poczęcia z ok. 1650 r. w Nieporęcie, drewniany, barokowy kościół z 1758 roku w Barcicach (gm. Somianka), neogotycki pałac Skarżyńskich w Popowie (gm. Somianka), pałace Radziwiłłów w Zegrzu i Jadwisinie (gm. Serock), neogotycki kościół z 1865 r. w Chotomowie (gm. Jabłonna), neobarokowy kościół z 1899 r. w Woli Kiełpińskiej (gm. Serock), cmentarz żydowski w Serocku, monumentalna, klasycystyczna kaplica na cmentarzu parafialnym w Wieliszewie z 1834 roku, zespół pałacowy w Ślężanach z lat 1880-1889 (gm. Dąbrówka) oraz liczne cmentarze tzw. osadników olenderskich. Świadectwem minionej kultury włościańskiej m.in. obszaru LGD są obiekty zgromadzone w skansenie w Kuligowie (gm. Dąbrówka), zaś cywilnej sztuki inżynierskiej - Kanat Żerański i zaporę na Narwi w Dębem z hydroelektrownią.

Ważnym elementem niematerialnego dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru są ważne postacie związane z tym obszarem, które zażyły się historii i kulturze polskiej. Z obszarem LGD związani byli m.in. wszyscy trzej władcy z dynastii Wazów, Poniatowscy, Potoccy, Cyprian Kamil Norwid, Jerzy Szaniawski, Witold Zglenicki oraz Alina i Czesław Centkiewiczowie.

Teren działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Aktywni Razem obejmuje 11 gmin północno-zachodniego Mazowsza: Brudzeń Duży, Gąbin (gmina miejsko-wiejska), Gostynin (gmina wiejska), Gostynin (gmina miejska), Iłów, Łąck, Nowy Duninów, Pacyna, Sanniki (gmina miejsko-wiejska), Słubice, Szczawin Kościelny. Łączna powierzchnia obszaru objętego LSR wynosi 1386 km².

Obszar LGD Aktywni Razem Obszar LGD rozciąga się wzdłuż Wisły na jej odcinku od granicy województw: mazowieckiego i kujawsko-pomorskiego po Wyszogród. Większość obszaru (10 gmin) położona jest na południe od Wisły, w sąsiedztwie Płocka. Obejmuje cały powiat gostyniński, południowo-zachodnią część powiatu płockiego oraz położoną najbardziej na zachód gminę powiatu sochaczewskiego.

Obszar LGD Aktywni Razem to, nie w pełni jeszcze odkryty, niezwykle atrakcyjny obszar turystyczny, oferujący bogatą gamę walorów i atrakcji. Do największych atutów turystycznych należą Pojezierze Gostynińskie oraz rzeka Wisła. Pojezierze Gostynińskie to najbliższe Warszawie i Łodzi pojezierze z kilkudziesięcioma jeziorami, o bardzo urozmaiconej rzeźbie, tworzonej m.in. przez wzgórza morenowe, ozy i wydmy piaskowe. Wisła we wschodniej części obszaru zachowuje swój naturalny charakter, z licznymi wyspami, stanowiącymi ostoje ptactwa i innej fauny oraz flory i jako takie są objęte ochroną w ramach systemu Natura 2000, a w części zachodniej rozlewa się w Jezioro Włocławskie, niezwykle atrakcyjny dla miłośników sportów wodnych akwen, a jednocześnie siedlisko fauny, która nauczyła się współegzystować z człowiekiem. Nietrudno tu zobaczyć bobry, czaple – siwe i białe, stanowiące konkurencję dla rybaków i wędkarzy, kormorany, a przy odrobinie szczęścia – nawet bieliki. Unikalny na Mazowszu charakter rzeki podgórskiej ma Skrwa Prawa, a gmina Brudzeń Duży, przez którą płynie, określa się mianem Mazowieckiej Szwajcarii. Bogactwo przyrody obszaru odzwierciedla objęcie go różnorodnymi formami jej ochrony. Znajdują się tu dwa parki krajobrazowe: Gostynińsko-Włocławski i Brudzeński, trzy obszary Natura 2000: Dolina Środkowej Wisły i Dolina

LGD
AKTYWNI
RAZEM

Przysowy i Słudwi oraz Uroczyska Łąckie. Świadczy o nim także liczba i różnorodność znajdujących się na nim rezerwatów przyrody. Są to rezerваты: Komory – jeziorno-leśny, Lucień – leśny, Lubaty – leśno-jeziorny, Dolina Skrwy – krajobrazowo-leśny, Osetnica – krajobrazowy, Łąck – leśny, Korzeń - leśny, Dąbrowa Łącka – leśno-krajobrazowy, Jastrząbek – krajobrazowo-leśny, Kresy – leśny, Rzepki – leśny, Jezioro Drzesno – rezerwat wodny, Kępa Wykowska, Ławice Troszyńskie, Wyspy Białobrzeskie, Wyspy Zakrzewskie, Kępa Antonińska, Kępa Rakowska – wiślane rezerваты ornitologiczne, Jezioro Szczawińskie - jeziorny, Jary Brudzeńskie - leśny, Sikórz – krajobrazowy, Dybanka – geomorfologiczny. Duże walory turystyczne ma też dziedzictwo kulturowe obszaru LGD. Atutem obszaru jest twórczość i obrzędowość ludowa, trwająca dzięki działalności szeregu zespołów taneczno-muzycznych i nadal sporego grona autentycznych artystów ludowych. Znajdują się tu też miejsca związane z tak istotnymi postaciami jak: genialny muzyk Fryderyk Chopin, premier II RP Felicjan Sławoj-Składkowski, marszałek Edward Rydz-Śmigły, twórca polskiego harcerstwa Andrzej Juliusz Małkowski, pisarka Maria Kownacka. Zamek w Gostyninie gościł koronowane głowy: Władysława Jagiełłę, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, a być może także królową Bonę. W zamku więziony był i zmarł car Rosji, Wasyl Szujski, pojmany przez wojsko Stefana Batorego w Moskwie. Na całym obszarze patrioci toczyli w Powstaniu Styczniowym w latach 1863-64 walki z carskimi wojskami. Pod Zyckiem koło Słubic miała miejsce jedna z ostatnich bitew Powstania. Papiernia w Soczewce, której wyroby nagradzano na wystawach w Petersburgu i Londynie, była miejscem rewolucyjnych wystąpień w 1905 roku. Pałac i Stado ogierów w Łącku upodobały sobie wywodzące się z Polskiej Organizacji Wojskowej elity sanacyjne, w tym marszałek Rydz-Śmigły. Ostatnim przebywającym w Łącku polskim międzywojennym dowódcą, we wrześniu 1939 roku, był generał Anders. Wschodnia część obszaru była miejscem Bitwy nad Bzurą w kampanii wrześniowej 1939 roku. Na obszarze LGD są jeszcze miejsca, w których tradycyjna

zabudowa chłopska nie tylko przetrwała, ale wciąż dominuje nad budownictwem współczesnym. Tereny te to z jednej strony najbardziej puszcząskie okolice, a z drugiej strony nadwiślańskie wsie olęderskie, przez wieki rozwijające się swoim rytmem. W różnym stanie zachowały się dziesiątki ziemiańskich dworów i pałaców, m.in. w: Giżycach, Słubicach, Studzieńcu, Sannikach (związany z dziedzictwem Chopina), Luszynie, Słupie (rodzinny dom pisarki Marii Kownackiej), Trębkach (miejsce urodzin Andrzeja Małkowskiego – twórcy polskiego harcerstwa), Łącku (letnia rezydencja marszałka Rydza-Śmigłego), Nowym Duninowie, Sikorzu. Obszar posiada też liczne zabytki architektury sakralnej, w tym: późnoromański kościółek w Rokiciu z XIII w., gotycki kościół ceglany w Giżycach (XV w.), gotycko-renesansowy kościół w Siecieniu, drewniane kościoły z XVII i XVIII w. w Sokołowie, Troszynie, Dobrzykowie i Brwilnie, barokowe kościoły murowane w Szczawinie Kościelnym i Łłowie, kościoły neoklasyczne w Słubicach, Sannikach i Osmolinie oraz kościoły neogotyckie w Soczewce i Nowym Duninowie. W warstwie narodowościowej region przez wieki był wspólnym domem Polaków oraz mniejszości - Żydów, Niemców i Olędrów, co wiązało się ze zróżnicowaniem wyznaniowym i współobecnością katolicyzmu, protestantyzmu i judaizmu. Śladem ich obecności są cmentarze i dawne zbory ewangelickie w Wiączeminiu, Nowym Troszynie i Nowym Wymyśle. Przy pierwszym z nich, z inicjatywy i przy wsparciu finansowym LGD Fundacji Aktywni Razem, Muzeum Mazowieckie w Płocku tworzy Muzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego. O ogromnie ważnym aspekcie potencjału rozwojowego regionu, jako destynacji turystycznej, jest jego położenie w odległości zaledwie kilkadziesiąt minut jazdy z aglomeracji warszawskiej i łódzkiej, których mieszkańcy sami stanowią czteromilionowy rynek turystyczny i które ponadto są celem podróży milionów turystów zagranicznych.

LGD WSPÓLNY TRAKT

Obszar objęty działalnością LGD należy do powiatu radomskiego, położonego w południowej części województwa mazowieckiego. Powierzchnia tego obszaru wynosi 596 km². Obszar LGD ma charakter zwarty, tworzą go cztery gminy: Iłża (gmina miejsko-wiejska), Kowala (gmina wiejska), Skaryszew (gmina miejsko-wiejska) i Wierzbica (gmina wiejska).

Cały obszar LGD leży w granicach województwa mazowieckiego (na jego południowych krańcach) oraz ziemskiego powiatu radomskiego (stanowiąc jego południową część oraz sąsiadując z miastem Radomiem). Przez obszar przebiegają ważne szlaki komunikacyjne: droga krajowa nr 7, relacji Warszawa – Kraków 13 13 (stanowiąca część międzynarodowej drogi E77) i droga krajowa nr 9, relacji Radom – Rzeszów) oraz szlaki kolejowe: nr 8 Warszawa – Kraków i Warszawa – Tomaszów Mazowiecki – Łódź. W krajobrazie przeważają płaskie lub lekko faliste równiny morenowe, ukształtowane w okresie zlodowacenia środkowopolskiego. Bardziej urozmaiconą rzeźbę ma południowa część obszaru LGD stanowiąca fragment północno-wschodniego obrzeża Gór Świętokrzyskich. Sieć wód powierzchniowych na obszarze jest dość uboga. Główne cieki niosące relatywnie niewielkie ilości wód to: Iłżanka, Modrzejowica, Kobylanka, Mucha. Mała jest też powierzchnia wód stojących – ich główne skupisko to zespół stawów na Modrzejowicy (funkcje: hodowla ryb, retencja, wykorzystanie gospodarcze) oraz system czterech jezior przepływowanych na Iłżance w okolicy Iłży. Na formy ochrony przyrody i krajobrazu na obszarze LGD Wspólny Trakt składają się: Obszar Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec, obszar Natura 2000 Błota Pakostawskie, użytki ekologiczne (15) i pomniki przyrody. Środowisko obszaru podlega presji antropogenicznej. Obszar LGD stanowi naturalny teren rekreacyjny i osadniczy dla mieszkańców Radomia. W jednym i drugim przypadku rozwój tych funkcji jest ograniczany przez niedostatki odpowiedniej infrastruktury.

Walory turystyczne

Położenie obszaru LGD (sąsiedztwo Radomia, dostępność komunikacyjna) oraz jego walory przyrodnicze i kulturowe tworzą warunki dla rozwoju turystyki weekendowej oraz krótszych pobytów urlopowych. Potencjał rekreacyjny mają: zespół stawów na Modrzejowicy i jeziora w okolicach Iłży. Wschodnią część obszaru porasta Puszcza Iłżecka, łącząca się częściowo z lasami Puszczy Świętokrzyskiej. Jej obrzeża stanowią tereny atrakcyjne pod względem krajobrazowym. Szczególnie piękny jest fragment puszczy, przez który przepływa rzeka Iłżanka. Na północny-zachód od Skaryszewa znajduje się niewielki kompleks leśny Makowiec będący lasem chronionym (Las Gębarzewski i Las Sotykowski). Cenne przyrodniczo jest torfowisko Pakostaw o powierzchni 450 ha, gdzie występuje kilka gatunków roślin objętych całkowitą ochroną gatunkową. Dużą atrakcją turystyczną mogą być szczątki pierwszych latających gadów (pterozaurów) sprzed około 150 mln lat znalezione na obszarze wyrobiska złoża Wierzbica.

Na dziedzictwo kulturowe obszaru LGD składają się m.in. układy urbanistyczne i ruralistyczne Iłży, Skaryszewa i Wierzbicy, dość liczne obiekty dziedzictwa materialnego, działalność miejscowych artystów, dziedzictwo historyczne m.in. Powstania Styczniowego (Bitwa pod Kowalą w 1863 roku), aktywnego ruchu oporu w czasie II wojny światowej oraz tradycja Wstępów - skaryszewskich targów końskich. Do największych atrakcji obszaru należą: ruiny zamku biskupów krakowskich, Muzeum Regionalne, kościół farny, kościół św. Ducha, kościół NMP, Kopiec Tatarski (grodzisko), zabytkowy piec garncarski, Ośrodek Sportu i Rekreacji, park linowy – wszystkie w Iłży, zabytkowa kolejka wąskotorowa Iłża – Marcule, arboretum w Marculach, kościół św. Jakuba z kopią obrazu van Dycka „Naigrywanie” w Skaryszewie, klasycystyczny zespół dworsko-parkowy w Makowie, park z grodziskiem późnośredniowiecznym i barokowy kościół św. Wojciecha z XV w. w Kowali, modrzewiowy kościół z XVIII w. w Bardzicach, barokowy kościół św. Stanisława w Wierzbicy, cmentarze: wojskowy austriacki w Rudzie Wielkiej, ży-

GAL ALTO CASERTANO

dowski założony w XIX w. oraz „choleryczny”, droga krzyżowa z kamienia polnego w Dąbrówce Warszawskiej oraz kopalnia krzemienia z epoki mezolitu.

Atrakcjami obszaru są imprezy, wśród nich: najstynniejsza - wspomniane Wstępy – Skaryszewski Jarmark Koński, impreza handlowo-folklorystyczna o kilkusetletniej tradycji oraz, stale zyskujące na popularności, Turniej Rycerski, Dni Leśmianowskie, Jarmark Sztuki Ludowej, Ogólnopolskie Spotkania z Balladą, Regionalny Przegląd Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych.

Terytorium Alto Casertano obejmuje trzy górskie wspólnoty prowincji Caserta: Montana del Matese, Monte Maggiore i Monte Santa Croce, w skład których wchodzi 48 gmin wraz z Matese, Montemaggiore i gminą Roccamonfina. Wyznaczają one północną granicę regionu Kampania. Przez obszar Alto Casertano przepływa rzeka Volturno, która wije się pomiędzy górami i wzgórzami.

Różnorodność krajobrazów oraz zdrowy i „orzeźwiający” klimat sprawiają, że Alto Casertano jest regionem o niezaprzeczanym znaczeniu turystycznym, środowiskowym, przyrodniczym i archeologicznym. Odkrywanie tej krainy oznacza odkrywanie starożytnych początków i bezcennego bogactwa historii i folkloru, zachwycających swym pięknem krajobrazów. Odwiedzający mają możliwość zanurzyć się zarówno w scenerii historycznej jak i w zapierających dech widokach. Zwiedzając ten obszar można podziwiać rozliczne zabytki, starożytne miasta, średniowieczne wioski i zamki, klasztory jak również zwiedzać wspaniałe zabytki zgromadzone w muzeach. Przebogata historia oraz niejednokrotnie zachowane obiekty na tych obszarach sięgają czasów neolitu epoki samnickiej czy czasów rzymskich. Zwiedzając teren Alto Casertano dostrzeżemy również pozostałości dramatycznych wydarzeń II wojny światowej a polscy turyści znajdą tam również polskie wątki. Przez ten obszar przetoczyły się bowiem w 1944 roku ciężkie walki pomiędzy wojskami niemieckimi a siłami alianckimi, w skład którego wchodził II Korpus

Wojska Polskiego pod dowództwem gen. Władysława Andersa.

Projekt ANCHOR (po polsku kotwica) jest projektem wielowymiarowym a jego adresatami i beneficjentami są lokalne społeczności mieszkające na obszarach objętych działaniami poszczególnych Lokalnych Grup Działania – partnerów projektu. Celem ogólnym zaś jest wspieranie rozwoju społecznego europejskich, lokalnych społeczności wiejskich zainteresowanych zachowaniem dziedzictwa kulturowego, aktywizacją społeczną oraz integracją międzypokoleniową poprzez przekazywanie doświadczeń i wiedzy w tych obszarach. Zawarte w projekcie cele to:

- wzrost identyfikacji młodych ludzi z miejscem ich pochodzenia i zamieszkania, by ograniczyć depopulację tych obszarów,
- włączenie młodych ludzi w lokalne procesy rozwojowe,
- zapewnienie poczucia docenienia osobom starszym, jako powiernikom historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego,
- wspieranie integracji międzypokoleniowej oraz wzmocnienie poczucia wspólnoty,
- zapewnienie w przyszłości pomocy osobom starszym,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich uczestniczących w projekcie,
- wymianę informacji historycznych o związkach Polski i Włoch,
- wzajemne przekazanie wiedzy o obszarach LGD: Aktywni Razem z siedzibą w Gąbinie, Wspólny Trakt ze Skaryszewa oraz Consorzio Alto Casertano z Piedimonte Matese we Włoszech.

Realizacja projektu rozpoczęła się w październiku 2019 roku. Było nią spotkanie inicjujące, w którym uczestniczyło siedmioro przedstawicieli partnera włoskiego, troje z LGD Aktywni Razem, dwoje z LGD Wspólny Trakt i troje z LGD Zalew Zegrzyński. W jego trakcie omówiono i ustalono szczegóły realizacji projektu oraz zadania, które ma przeprowadzać każdy z partnerów. Spotkanie to odbyło się na terenie LGD Zalew Zegrzyński.

PROJEKT ANCHOR

X 2019 R.

IX 2021 R.

Kolejnym punktem realizacji projektu było poszukiwanie i pozyskanie ekspertów w obszarze archiwizacji społecznej jak również wypracowanie metod działań archiwizacyjnych, szczegółowego planu działań. Niezbędna była również rekrutacja uczestników, którzy mieliby realizować zadania projektowe. Aby były one wykonane właściwie przystąpiono do przeprowadzenia pierwszego, przewidzianego w projekcie, działania szkoleniowego. Odbyło się ono również na terenie LGD Zalew Zegrzyński na początku września 2021 roku. Intensywne szkolenie z zakresu technik archiwizacji społecznej prowadzone przez zaproszonych ekspertów, którzy przekazywali wiedzę, doświadczenie oraz praktyczne umiejętności. Zapoznano uczestników z metodami pozyskiwania rozmówców oraz sposobem przeprowadzania wywiadów. W części praktycznej uczestnicy przeprowadzili wywiady oraz poznali techniki ich rejestracji a także sposoby montażu materiałów filmowych. W tej części położono główny nacisk na to, by nagranie było możliwie jak najlepsze pod względem technicznym, co ma bezpośrednie przełożenie na późniejszy odbiór zmontowanych materiałów filmowych. Na koniec zrealizowane materiały zostały przeanalizowane przez ekspertów i wspólnie omówiono je podczas dyskusji. Poszczególne zespoły uczestników podjęły się przygotować materiały filmowe i nagrania na terenie działania wszystkich uczestniczących w projekcie Lokalnych Grup Działania. Ustalono, że efekty tych prac zostaną omówione podczas kolejnego spotkania uczestników.

Spotkanie to zostało zorganizowane w październiku 2021 r. we Włoszech. Miało charakter warsztatów analitycznych, podczas których przedstawiono i omówiono zrealizowane w poszczególnych zespołach materiały. Zostały one poddane ocenie, zapoznano się również z doświadczeniami, które poszczególne zespoły zebrały podczas nagrywania wywiadów. Wystuchano również bardzo interesujących doświadczeń ekspertów włoskich, którzy od wielu lat zajmują się zawodowo archiwizacją społeczną i tworzeniem archiwów „historii mówionej”. Te cenne doświadczenia zebrane podczas warsztatów miały na celu dopracowanie i wprowadzenie ewentualnych korekt do docelowych materiałów filmowych.

X 2021 R.

SKANSEN W KULIGOWIE

Kolejnym etapem pracy było działanie w zespołach pracujących w poszczególnych Lokalnych Grupach Działania. Na podstawie zebranych materiałów dokonano wyboru konkretnych tematów na bazie których zrealizowano materiały filmowe. Wykorzystano przy tych działaniach nabytą podczas warsztatów wiedzę oraz korzystano z doświadczeń przekazanych zarówno przez ekspertów jak i innych zespołów realizujących zadania. Efektem intensywnych prac były następujące materiały filmowe:

„Skansen w Kuligowie” – materiał zrealizowany z terenu LGD Zalew Zegrzyński (rozmowa prowadzona przez Gabrielę Rasińską, realizacja - Tomasz Talarski). Film prezentuje jedyny skansen funkcjonujący w tej części Mazowsza. Został on założony w wyniku pasji jednego człowieka, Wojciecha Urmanowskiego. Gromadzona przez lata, bogata kolekcja tradycyjnych budynków wiejskich, sprzętów i maszyn rolniczych, przedmiotów codziennego użytku umożliwia zapoznanie się z dziedzictwem kulturowym mazowieckiej wsi z terenów dolnego biegu Bugu, Narwi i Liwca. Zrealizowany materiał dokumentuje historię powstania skansenu oraz jego działalność upowszechniającą bogactwo kultury ludowej.

BARABANIARZE Z ŁŻY

„Barabaniarze z Łży” – materiał zrealizowany przez LGD Wspólny Trakt (autorstwo: Tomasz Skiba, materiał zrealizowany przez Tomasza Talarskiego). Niezwykle ciekawa i unikatowa w skali kraju tradycja związana z obrzędowością Wielkiego Tygodnia i Wiekanocy sięga przynajmniej XVII wieku. Wciąż żywa i kultywowana wśród mieszkańców Łży stanowi przykład jak istotne jest zachowanie dziedzictwo kulturowego we współczesnym świecie.

MAKOWIECKI ZRZUT

„Makowiecki zrzut” – materiał zrealizowany przez LGD Wspólny Trakt (autorstwo: Joanna Sowa, realizacja: Tomasz Talarski). Film opowiadający historię zrzutów broni dla żołnierzy Armii Krajowej, które miały miejsce w nocy z 27 na 28 grudnia 1944 roku. Wydarzenia te zostały przywrócone pamięci społecznej przez bohaterów filmu, którzy doprowadzili do trwałego upamiętnienia tego faktu.

„Konie” – materiał zrealizowany przez LGD Aktywni Razem (materiał autorstwa Magdaleny Żukowskiej zrealizowany przez Tomasza Talarskiego i Artura Spodobalskiego). Historia Stadniny Ogierów w Łącku sięga początków wolnej Polski. Została bowiem powołana decyzją Prezydenta RP już w 1923 roku i funkcjonuje do dziś. Film opowiada o tradycjach związanych z hodowlą koni, ludziach z wiązanych ze stadniną i o roli jaką pełni do tej pory wśród lokalnej społeczności.

„Olendrzy” – materiał zrealizowany przez LGD Aktywni Razem (autorstwo: Wojciech Duda, Szymon, realizacja: Tomasz Talarski). Na obszarze działania LGD Aktywni Razem, szczególnie na terenach wzdłuż Wisły, do II wojny światowej tzw. istniało osadnictwo olenderskie stanowiące dziedzictwo kulturowe tego obszaru. Społeczność ta wyróżniała się od społeczności polskiej nie tylko językiem lecz również wyznaniem, zwyczajami a nawet budownictwem. O tych właśnie ludziach i o tym, co do dzisiaj po nich zostało opowiada zrealizowany film.

Film zrealizowany przez GAL Alto Casertano (osoby prowadzące wywiady: Benedetta D'Antonio, Simona De Lellis, Martina Messercola, Giacomo De Carlo, Simone Laudieri, Vittorio De Siena, Marco Prencipe, Alessandro Dainese, realizacja: Breeze Entertainment) to rozmowy i wywiady przeprowadzone przez młodzież ze świadkami historii. Ich głównym tematem jest II wojna światowa, a szczególnie historie związane z przechodzącym przez te tereny, w 1943 roku, frontem. Dramatyczne relacje dotyczyły przede wszystkim sytuacji ludności cywilnej w kluczowym momencie wycofywania się na północ wojsk niemieckich.

Zrealizowane materiały zostaną oficjalnie zaprezentowane 3 października 2022 r. podczas konferencji podsumowującej Międzynarodowy Projekt Współpracy ANCHOR „Dziedzictwo dla Przyszłości” w Jabłonie.

KONIE

OLENDRZY

ROZMOWY
I WYWIADY

3 X 2022 R.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2022 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Publikacja opracowana przez Lokalną Grupę Działania Wspólny Trakt.

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020